

قوانین و مقررات

قانون تامین وسایل و امکانات

قانون تامین وسایل و امکانات تحصیل اطفال و نوجوانان ایرانی مصوب ۱۳۵۳ مواد ۵ و ۶ دولت را مکلف کرده است امکان استفاده از تحصیل رایگان را برای کودکان فراهم آورد. همچنین در ماده ۲، آموزش و پرورش را موظف می کند در مواردی که والدین از ثبت نام کودک سرباز می زنند، اقدامات قانونی به عمل آورد.

قانون اساسی

بند ۳ اصل سوم و اصل ۳۰ قانون اساسی، دولت را موظف دانسته که امکان استفاده رایگان از آموزش و پرورش و تربیت بدنی را برای همگان تا پایان دوره متوسطه فراهم نماید.

ماده ۵۲ قانون برنامه چهارم توسعه

اجباری کردن آموزش تا پایان دوره راهنمایی، به تناسب تامین امکانات و به تدریج در مناطقی که آموزش و پرورش اعلام می کند، به طوری که در پایان برنامه چهارم این امر محقق شود.

آئین نامه اجباری کردن آموزش تا پایان دوره راهنمایی مصوب هیئت دولت، مورخ ۱۳۸۳/۵/۲

ماده ۲: وزارت آموزش و پرورش موظف است با همکاری شوراهای اسلامی شهر و روستا، افراد مشمول این آئین نامه را که از ادامه تحصیل بازمانده اند شناسایی و امکان ثبت نام و ادامه تحصیل آنها را فراهم نماید.

پیمان نامه حقوق کودک ماده ۲۸ آمده است :

کشورهای عضو، حق کودک را در برخورداری از آموزش به رسمیت می شناسند و برای دستیابی به این حق، به صورت تدریجی و برپایه ایجاد فرصت های برابر، به ویژه اقدامات زیر را معمول خواهند داشت:

- اجباری کردن و در دسترس قراردادن آموزش ابتدایی رایگان برای همه

- تشویق، ایجاد و گسترش انواع مختلف آموزش متوسطه، از جمله آموزش فنی حرفه ای، فراهم کردن و قراردادن در دسترس همه کودکان این سرزمین

- عمل آوردن اقدامات مقتضی از قبیل ارائه آموزش رایگان و اعطای کمک های مالی در صورت نیاز

- به عمل آوردن و اقداماتی جهت تشویق به حضور منظم در مدارس و کاهش ترک تحصیل

- اصلاح و اجرای برخی از قوانین ایران، برای دستیابی کودکان لازم التعلیم به آموزش

قوانین و کودک آزاری

از منظری کلی، کودک آزاری را می توان به دو قسم کلی تقسیم کرد: کودک آزاری جسمی و کودک آزاری روانی. با توجه به انگیزه و عوامل ارتکاب جرم، کودک آزاری به انواع مختلفی قابل تقسیم است، که عبارتند از:

۱. کودک آزاری ناشی از آزار جسمی؛ مانند ضرب و جرح؛
۲. کودک آزاری ناشی از بهره گیری خلاف؛ مانند بهره گیری برای قاچاق و مطلق به کار گرفتن کودک زیر پانزده سال؛
۳. کودک آزاری ناشی از ترک فعل؛ مانند نادیده گرفتن عمدی سلامت، بهداشت و ترک انفاق کودک؛
۴. کودک آزاری جنسی؛ مانند استفاده از کودک در هرزه گری ها.

صریح ترین قانونی که در تقابل با پدیده کودک آزاری به تصویب رسیده، قانون حمایت از کودکان و نوجوانان (مصوب ۱۳۸۱) است، که در برگیرنده کودکان زیر ۱۸ سال نیز است البته در قوانین دیگری نیز به صورت جسته و گریخته و به مناسبت هایی به مسائل کودک آزاری پرداخته شده و در صدد حمایت از کودک بر آمده است. به عنوان مثال ماده ۲ قانون حمایت از کودکان مقرر می دارد: " هر نوع اذیت و آزار کودکان و نوجوانان که موجب شود به آنان صدمه جسمانی یا روانی و اخلاقی وارد شود و سلامت جسم یا روان آنان را به مخاطره اندازد ممنوع است " براساس این تعریف، ماهیت کودک آزاری، اذیت و آزار است، لذا مجرم باید سوءنیت عام و خاص داشته و در صدد آزار او برآمده باشد. بدین سبب کسی که از روی غفلت یا عدم سوءنیت باعث به وجود آمدن صدماتی به کودک شود، مرتکب کودک آزاری نشده است. از سوی دیگر کودک آزاری، جرمی مقید به نتیجه است و لذا باید عملیات آزاردهنده، موجب صدمات جسمی یا روانی و اخلاقی شده و سلامت جسم و روان کودک را به خطر اندازد. عنصر مادی این جرم، عبارت است از صدمات جسمی؛ مانند جراحات و صدمات روانی، مانند پریشانی روانی، اضطراب، افسردگی و مانند آن. جالب این که پیش از این در قوانین، صدمات روانی جرم تلقی نمی شده است، لکن این قانون در جهت حمایت کامل از کودک، صدمات روانی را نیز جرم تلقی نموده است. بنابراین، این ماده در بر گیرنده جرایم ناشی از کودک آزاری جسمی ناشی از آزار و نیز کودک آزاری روانی می شود. هر چند ماده ۷ قانون حمایت از کودک مقرر می دارد که: "اقدامات تربیتی در چارچوب ماده (۵۹) قانون مجازات اسلامی، مصوب ۱۳۷۰/۹/۷ و ماده (۱۱۷۹) قانون مدنی، مصوب ۱۳۱۴/۱/۱۹ از شمول این قانون مستثنی است؛" اما از مصادیق کودک آزاری ناشی از آزار جسمی، تنبیه بدنی خارج از حد متعارف توسط والدین یا سرپرست قانونی است، که بخش عظیمی از آمار کودک آزاری را در ایران و جهان دارد. برخی از حقوقدانان یکی از دلایل افزایش این نوع از کودک آزاری را به سبب ابهامات قانونی می دانند که این ابهامات قابل بررسی است. با توجه به تبیین فقه، تنبیه بدنی منتهی به قطع عضو یا جرح، به یقین خارج از حد متعارف بوده و علاوه بر مجازات، به موجب ماده ۱۱۸۴ قانون مدنی بنا به صلاحدید قاضی می تواند سبب عزل ولی کودک از ولایت و سرپرستی او شود. البته ضرب و جرح کودک، چه از سوی والدین و چه غیر ایشان، به موجب عموم مواد ۲۶۹، ۲۹۵ قانون مجازات اسلامی قابل قصاص و دیه است. نویسنده: مهرداد رضایی، وکیل پایه یک دادگستری

برنامه آموزش برای همه و حق آموزش کودکان

اولین کنفرانس آموزش برای همه (EFA) در سال ۱۹۹۰م در جامتین تایلند به همت پنج سازمان بین المللی از جمله: یونسکو، یونیسف، صندوق جمعیت سازمان ملل، بانک جهانی و برنامه عمران ملل متحد، با حضور ۱۶۰ کشور جهان با اهداف:

۲- افزایش فرصت های یادگیری برای همگان

۳- بهبود کیفیت یادگیری

برگزار شد. این گردهمایی یکی از مهمترین و اثرگذارترین گردهمایی های قرن گذشته در حوزه تعلیم و تربیت بوده است .

در سال ۲۰۰۰ م گردهمایی دیگری با حمایت پنج سازمان مذکور و با حضور سران و وزیران آموزش و پرورش کشورهای مختلف جهان به منظور بررسی عملکرد کشورها طی ده سال گذشته و ترسیم چهارچوب عمل طی ۱۵ سال آینده (۲۰۱۵م) در داکار سنگال تشکیل شد. اجلاس داکار منجر به صدور اعلامیه‌ای شد که براساس آن نمایندگان کشورهای مختلف شرکت کننده از جمله وزیر آموزش و پرورش وقت ایران، متعهد شدند با بسیج تمامی توان و امکانات خود، در راه دستیابی به اهداف این اعلامیه بکوشند به گونه‌ای که اهداف آن را تا سال ۲۰۱۵ م محقق نمایند اهداف اجلاس داکار عبارتند از :

۱- افزایش و گسترش مراقبت و آموزش جامع در اوان کودکی به ویژه برای آسیب پذیرترین و محروم ترین کودکان

۲- دسترسی کلیه کودکان به ویژه دختران، اقلیت های قومی و کودکانی که در شرایط دشوار قرار دارند به آموزش ابتدایی اجباری و با کیفیت خوب

۳- تامین نیازهای یادگیری جوانان و بزرگسالان از طریق دسترسی برابر به یادگیری مناسب و مهارت های زندگی

۴- تحقق ۵۰ درصد پیشرفت در سطح سواد بزرگسالان تا سال ۲۰۱۵ م به ویژه برای زنان و دسترسی برابر به آموزش پایه و مداوم برای همه بزرگسالان

۵- حذف نابرابری های جنسیتی در آموزش ابتدایی و راهنمایی تا سال ۲۰۰۵ و دستیابی به تساوی جنسیتی در آموزش و پرورش تا سال ۲۰۱۵ م

۶- بهبود تمام جنبه های کیفی آموزش و پرورش و تضمین اعتلای آن برای همه

وزارت آموزش و پرورش به منظور پی گیری مصوبات اجلاس داکار گزارشی از کلیات برنامه آموزشی برای همه را به ریاست جمهور و هیئت دولت تقدیم نمود. نتیجه بررسی های هیئت دولت منجر به تصویب مصوبه ای شد که به موجب آن لحاظ نمودن برنامه آموزش برای همه در برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور و ضرورت همکاری وزارتخانه ها و سازمان های ذی ربط در اجرای برنامه آموزش برای همه شد .

برای عمل به تعهدات داکار در جمهوری اسلامی ایران دبیرخانه ستاد پی گیری برنامه آموزش برای همه در معاونت آموزش و پرورش عمومی تشکیل و تدوین سند ملی برنامه آموزش برای همه با مشارکت سایر بخش های آموزش و پرورش آغاز شد. برنامه جامع آموزش برای همه پس از تدوین نهایی در هیئت محترم وزیران طی مصوبه شماره ۳۱۱۱۳/۲۱۹۳۳ مورخ ۸۳/۷/۲۵ تصویب و به سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور و کلیه وزارتخانه ها و دستگاههای اجرائی برای هماهنگی لازم با وزارت آموزش و پرورش جهت اجرا ابلاغ شد .

به منظور هماهنگی بین بخش های مختلف و نظارت بر تحقق اهداف پیش بینی شده در سند ملی برنامه آموزش برای همه، مدیریت آموزش برای همه در آذرماه ۱۳۸۳ تشکیل شد. کارشناسی های این مدیریت در قالب گروه های هدف زیر فعالیت می کنند :

الف- آموزش پیش از دبستان

ب- آموزش و پرورش ابتدایی

ج- آموزش و پرورش راهنمایی تحصیلی

د- آموزش و پرورش کودکان استثنایی

ز- سوادآموزی و آموزش بزرگسالان

ه- کودکان خارج از مدرسه

جهت برنامه مدار کردن فعالیت های مرتبط با آموزش برای همه در حوزه های مختلف و استان های کشور و نظارت برنامه مدار بر فعالیت ها، برنامه عمل استانی آموزش برای همه در استان ها زیر نظر مدیریت آموزش برای همه تدوین و جهت اجرا در دستور کار استان ها قرار گرفت .

برنامه آموزش برای همه و قانون برنامه چهارم توسعه

اهداف سند ملی آموزش برای همه در قانون برنامه چهارم توسعه به ویژه فصل چهارم) توسعه مبتنی بر دانایی) مورد توجه قرار گرفته و جهت تحقق آن مواد و بندهای متعددی به تصویب رسیده است. در این مقاله بندهای الف، ب، و ی ماده ۵۲ قانون برنامه چهارم به دلیل اهمیت آنها در تحقق اهداف سند ملی آموزش برای همه و توسعه مبتنی بر دانایی مورد بررسی قرار گرفته است .

براساس ماده ۵۲ قانون

براساس ماده ۵۲ قانون برنامه توسعه یافته، گسترش دانش، مهارت و ارتقای بهره وری سرمایه انسانی به ویژه دختران و توسعه کمی و کیفی آموزش عمومی، آن دسته از اقدام های ذیل که جنبه قانونگذاری ندارد را به انجام رساند. اقدام های مورد اشاره در این ماده شامل ۱۶ بند است. در این مقاله سه بند ماده مذکور مورد بررسی قرار می گیرد .

بند الف ماده ۵۲ قانون برنامه چهارم: " توسعه زمینه های لازم، برای اجرای برنامه آموزش برای همه "براساس این بند دولت موظف است زمینه های لازم برای تحقق اهداف برنامه آموزش برای همه را فراهم سازد. تحقق اهداف آموزش برای همه براساس پیش بینی های انجام گرفته در سند ملی آموزش برای همه، علاوه بر نیاز به پیش بینی منابع مادی و انسانی نیاز به مساعدت و همکاری بخش های مختلف درون سازمانی و برون سازمانی دارد. دفتر آموزش برای همه در تلاشی همه جانبه درصدد است با بسیج کلیه امکانات و سازماندهی آنها بر مدار برنامه ملی آموزش برای همه موجب همسوس شدن فعالیت ها در جهت اهداف برنامه آموزش برای همه و ارتقای بهره وری در این حوزه گردد. سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور با وقوف به اهمیت نقش اهداف برنامه آموزش برای همه در توسعه دانایی محور براساس چشم انداز ۲۰ ساله کشور، منابع مالی جداگانه ای

را پیش بینی نموده است که طی سال های آتی موجب تسهیل در تحقق اهداف برنامه خواهد شد. زمینه های تحقق اهداف برنامه ملی آموزش برای همه به منابع مادی و امکانات خلاصه نمی شود. ایجاد فرهنگ آموزش برای همه با مشارکت همگان در جامعه به طوری که در جامعه اسلامی همه مسئولان و مدیران در برابر فراهم نمودن شرایط مناسب و عادلانه برای جذب و نگهداری کودکان لازم التعلیم احساس مسئولیت نمایند. اندیشه فرابخشی در این حوزه و به کارگیری همه امکانات و ظرفیت ها در جهت تحقق اهداف آموزش برای همه نیاز امروز جامعه اسلامی ما برای رسیدن به چشم اندازهای ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران است .

بند ب ماده ۵۲ قانون برنامه چهارم: اجباری کردن آموزش تا پایان دوره راهنمایی به تناسب تامین امکانات و به تدریج در مناطقی که آموزش و پرورش اعلام می کند، به طوری که در پایان برنامه چهارم این امر محقق گردد.

به منظور اجرای بند ب ماده ۵۲ قانون برنامه توسعه، مدیریت هماهنگی و نظارت آموزش برای همه اقدام به تدوین آیین نامه اجرا بند ب با همکاری بخش های مرتبط به ویژه دفتر آموزش و پرورش ابتدایی و راهنمایی نمود و به هیئت دولت تقدیم کرد. براساس این آئین نامه استان های کشور باید تلاش نمایند امکانات و شرایط تحصیلی لازم برای تحصیل کودکان لازم التعلیم را تا پایان دوره راهنمایی فراهم سازند به طوری که تا پایان برنامه چهارم آئین نامه فوق در استان های سراسر کشور به اجرا درآید .

در آئین نامه اجرایی بند ب ماده ۵۲، قانون حقوق کودک مصوب مجلس شورای اسلامی، در برخورداری از امکانات و شرایط مناسب آموزشی، مورد تاکید قرار گرفته و تلاش گردیده است راهکارهای قانونی برای مرتفع نمودن موانع موجود ارائه شود . اجرای بند ب ماده ۵۲ یکی از اهداف مهم و دیرینه برای پوشش تحصیلی کلیه کودکان لازم التعلیم در سراسر کشور می باشد .

تحقق بند ب ماده ۵۲ قانون برنامه چهارم توسعه نیاز به عزمی ملی دارد. فراهم نمودن زمینه های جذب و نگهداری کودکان لازم التعلیم به ویژه شناسایی و جذب کودکان لازم التعلیم خارج از مدرسه به نظام تعلیم و تربیت کشور، بدون همکاری کلیه مراجع مسئول اعم از شورای شهر و روستا، سازمان بهزیستی، سازمان ها و مناطق آموزش و پرورش استان ها و ... ناممکن می باشد .

اجرای بند ب ماده ۵۲ قانون برنامه چهارم توسعه علاوه بر همکاری بخش های مختلف نیاز به فراهم نمودن بسترهای فرهنگی با همکاری متولیان فرهنگی جامعه مانند رسانه های عمومی (روزنامه ها، رادیو و تلویزیون و ...) ائمه جماعات روسای شوراها شهر و روستا، معتمدین محلی، نویسندگان، فرهیختگان و ... کشور به ویژه در مناطقی که از نظر پوشش تحصیلی پایین تر از میانگین کشوری می باشند، دارد .

بند ی ماده ۵۲ قانون برنامه چهارم: تدوین و اجرای طرح راهبردی سوادآموزی کشور، با در نظر گرفتن شرایط جغرافیایی، زیستی، اجتماعی و فرهنگی مناطق مختلف کشور، با رویکرد جلب مشارکت های مردمی و سازمان های غیر دولتی به طوری که تا پایان برنامه چهارم، با سواد افراد حداقل زیر سی سال، به طور کامل تحقق یابد .

آئین نامه اجرایی بند ی ماده ۵۲ به همت سازمان نهضت سوادآموزی و همکاری مدیریت آموزش برای همه تدوین و در هیئت دولت به تصویب رسید. در آئین نامه مذکور راهکارهای مختلفی با رویکرد تشویقی برای ریشه کن کردن بی سوادی افراد زیر ۴۰ سال محقق گردد. ریشه کن کردن بی سوادی در این گروه سنی به ویژه در مناطقی که از نظر پوشش تحصیلی پایین تر از میانگین کشوری هستند باید به دقت مورد مطالعه قرار گرفته و متناسب با شرایط منطقه ای راهکارهای لازم ارائه شود. در آئین نامه مذکور به منظور استفاده از ظرفیت ها و امکانات منطقه ای راهکارهای انعطاف پذیر متناسب با شرایط منطقه ای ارائه

شده است. مدیریت آموزش برای همه به منظور تحقق بند ب و ی ماده ۵۲، استان های کشور را در امر پوشش تحصیلی به سه گروه بالاتر از میانگین کشوری، برابر با میانگین کشوری و پایین تر از میانگین کشوری دسته بندی نموده است. هر یک از استان ها با توجه به جایگاه خود نسبت به میانگین کشوری، باید فعالیت های متفاوتی را در برنامه های آموزش برای همه استان خود پیش بینی و اجرا نمایند. مدیریت آموزش برای همه اقدام به توزیع اعتبارات بین استان ها براساس ملاک های توسعه نیافتگی، ضریب محرومیت و انجام فعالیت ها براساس اولویت ها نموده است .

برنامه ملی آموزش برای همه به منظور تحقق اهداف برنامه استراتژی های زیر را مدنظر قرار داده است :

۱- تعهداتی قوی در سطح ملی و بین المللی برای برنامه آموزش برای همه

۲- پیوند سیاست های آموزش برای همه با راهبردهای از میان برداشتن فقر و پیشبرد توسعه

۳- دخالت و مشارکت متعهدانه جامعه مدنی در تنظیم، اجرا و نظارت بر راهبردهای توسعه آموزشی

۴- رهبری و مدیریت آموزشی پاسخگو، مشارکت آمیز و مسئولیت پذیر

۵- توجه به ترویج تفاهم متقابل، مدارا و پرهیز از خشونت و نزاع در تنظیم برنامه های آموزشی

۶- برابر جنسیتی و تغییر نگرش ها، ارزش ها و رویه های جنسیت گرایانه

۷- اجرای برنامه های آموزشی برای مبارزه با ایدز

۸- ایجاد محیط های آموزشی امن و سالم و توزیع عادلانه امکانات

امید است با تلاش و همت، فعالان عرصه حقوق کودک، قانونگذاران، دولت مردان و متولیان تعلیم و تربیت کشور اهداف برنامه "سند ملی آموزش برای همه" محقق گردد و به زودی شاهد حضور کلیه کودکان لازالتعلیم در مدارس و شاهد برپایی جشن های ریشه کن کردن بیسوادی در استان های محروم کشور باشیم.